

بررسی ابعاد حقوقی توهین در فضای مجازی

پنهان در پشت کیبورد

لزوم بازبینی قوانین مرتبط با توهین در فضای مجازی

گزارش

سمیه افشین فر
خبرنگار

اعضای دیوان محاسبات یا کارکنان وزارتخانه‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها در حال انجام وظیفه یا به سبب آن توهین کنند به سه تا شش ماه حبس یا تا (۷۴) ضربه شلاق یا پنجاه هزار تا یک میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌شود.»

این کارشناس حقوقی با بیان اینکه مجازات جرم توهین در فضای مجازی تا پیش از تصویب قانون کاهش مجازات، مطابق ماده ۶۰۸ قانون مجازات اسلامی تعیین می‌شد که شلاق تا ۷۴ ضربه و جزای نقدی از پنجاه هزار ریال تا یک میلیون ریال بوده است، می‌گوید: به موجب بند ج ماده ۱۴۱ قانون جدید کاهش مجازات حبس تعزیری، نوع و میزان مجازات مذکور تغییر یافته است. قانون جدید در خصوص مجازات توهین در فضای مجازی، شلاق تعزیری تا ۷۴ ضربه را حذف و صرفاً جزای نقدی درجه ۶ تعیین کرده است. جزای نقدی درجه ۶، به میزان ۲۴ تا ۲۶ میلیون تومان است.

توهین در فضای مجازی

این کارشناس حقوقی با بیان اینکه هنک حرمت و حیثیت در فضای مجازی نمودی متفاوت دارد و به وسیله نوشته، صوت و تصویر انجام می‌شود، می‌گوید: ارتکاب این جرم در فضای مجازی، براساس قانون مجازات رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸/۳/۵ نسبت به هنک حرمت در فضای واقعی، مجازات سنگین‌تری دارد. به موجب ماده ۱۶ این قانون «هر کس به وسیله سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی، فیلم یا صوت یا تصویر دیگری را تغییر دهد یا به وسیله سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی صوت یا تصویر یا فیلم خصوصی یا خانوادگی یا اسرار دیگری را بدون رضایت او جز در موارد قانونی منتشر کند یا در دسترس دیگران قرار دهد، به نحوی که منجر به ضرر یا عرفاً موجب هنک حیثیت او شود، به حبس از نود و یک روز تا دو سال یا جزای نقدی از پنج میلیون ریال تا چهل میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد.» همچنین ممکن است آنچه در فضای مجازی منتشر

فضای مجازی

می‌شود از اساس کذب و غیرحقیقی باشد. در ماده ۱۸ همین قانون مقرر شده است: «هر کس به قصد اضرار به غیر یا تشویش اذهان عمومی یا مقامات رسمی به وسیله سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی اکاذیبی را منتشر کند یا در دسترس دیگران قرار دهد

یا با همان مقاصد اعمالی را بر خلاف حقیقت، رأساً یا به‌عنوان نقل قول، به شخص حقیقی یا حقوقی به طور صریح یا تلویحی نسبت دهد، اعم از این‌که از طریق یاد شده به نحوی از انحصار مادی یا معنوی به دیگری وارد شود یا نشود، افزون بر اعاده

توهین مصداق خشونت است

برش

بیشتر ما در بسیاری از اوقات روزگوشی موبایل از دست‌مان نمی‌افتد، حتی وقتی می‌خواهیم به رختخواب برویم اول جرم می‌دهیم چرخ می‌زنیم یا موبایل را زمین می‌زنیم و بعد بخوابیم! بدون تردید تا این حد نفوذ رسانه در زندگی ما مزایا و معایبی دارد. یکی از معایب، خودنمایی خشونت در فضای مجازی است. به گفته زهر قاسمی، روانشناس، خشونت در این فضاها شکل متفاوت‌تری از فضای واقعی دارد. او به «ایران» می‌گوید: خشونت در این فضا مجازی است به این معنی که شخص می‌تواند هویت خود را پنهان کند و با شخصیتی ساختگی اشخاص را مورد اذیت و آزار قرار دهد. این روانشناس به روش‌های متنوع خشونت مجازی اشاره می‌کند و می‌گوید: فحاشی، توهین، نشر اکاذیب و شایعات گفته تا ورود به جرم خشونت و سوءاستفاده از اعتماد مردم که نسبت به برخی مسائل ناآگاه هستند، خشونت است. بنابراین شاید در ظاهر، انواع خشونت در فضای واقعی و در فضای مجازی با هم متفاوت باشد، اما تأثیر هر دو روی آنها یکی است و حتی می‌توانیم بگوییم بیشتر فضای مجازی به علت گستردگی بیشتر، آسیب‌های جدی‌تری را متوجه مخاطب می‌کند. او درباره انواع خشونت در فضای مجازی می‌گوید: خشونت‌های فیزیکی شامل تهاوی و فیلم‌هایی از تصادفات، دعوا و نزاع‌های خونی، قتل و... است و خشونت‌های کلامی شامل توهین، ناسزاگویی، تحقیر افراد، مسخره کردن، نقد یا الفاظ ناشایست شخصیت‌های هنری، سیاسی و اجتماعی است.

انتقال احساسات در فضای مجازی بالاست

این روانشناس با بیان اینکه به‌طور کلی خشونت مجازی دو نوع است، می‌گوید: نمایش خشونت و اعمال

خشونت از طریق رسانه، از انواع خشونت‌های مجازی هستند که در نوع اول مخاطب خاصی وجود ندارد، فرد به صورت اختیاری آن را دریافت می‌کند و صرفاً مصرف‌کننده خشونت است و قربانی هم به حساب نمی‌آید مانند تصاویر، فیلم‌ها و کلیپ‌های خشن که در فضای مجازی پخش می‌شود. در نوع دوم فرد مختار نیست و قربانی خشونت محسوب می‌شود، یعنی از دریافت محتوا لذت نمی‌برد بلکه آزار می‌بیند، مانند انواع خشونت‌های کلامی که در فضای مجازی وجود دارد. در واقع افراد با هویت مشخص یا نامشخص دست به اعمال خشونت علیه قربانیان خود می‌زنند مانند انواع فحش، ناسزا، تحقیر، تهدید، توهین و...

در فضای مجازی بر رفتار خود نظارت داشته باشید

این روانشناس با اشاره به اینکه انتقال احساسات در فضای مجازی به دلیل سرعت بالا و آسان بودن انتقال پیام، فوری و راحت است، می‌گوید: همین ویژگی‌ها باعث شده تا افراد بتوانند پیام خود را هر چند دارای مفاهیم خشن باشد به راحتی منتقل کنند. در واقع مجازی بودن محیط، پنهان ماندن هویت افراد و چهره که چهره نبودن ارتباط، باعث ایجاد روابط آزاد و بدون کنترل می‌شود بنابراین افراد برای بروز خشونت‌های کلامی و نشر خشونت‌های غیرکلامی، جسارت بیشتری دارند. قاسمی می‌گوید: باید به‌عنوان یک شهروند بر فعالیت‌هایمان در فضای مجازی نظارت داشته باشیم. اگر خود افراد فرهنگ استفاده از فضای مجازی را یاد بگیرند، کام‌های مؤثری برای کنترل آن برداشته

روان افراد بازی کنند.

۱۵۰۰ پروانه دآوری برای متقاضیان صادر شده است. وی درباره جزئیات برگزاری آزمون دآوری از پایان دوره‌های آموزش آزمون برگزار می‌شود. ممکن است این آزمون پیش از یکبار و چند نوبت برگزار شود که جزئیات و زمان برگزاری آنها در زمان مقتضی به اطلاع عموم می‌رسد. صادقی با اعلام آغاز فعالیت دادگاه‌های صلح از اردیبهشت ماه امسال افزود: این طرح در ۳ مرحله در سراسر کشور اجرا می‌شود و در مرحله اول ۱۰ استان در سراسر کشور فعالیت خود را از اردیبهشت آغاز می‌کنند

وی درباره نحوه فعالیت شعب تخصصی گفت: شعب تخصصی پرونده‌های زیادی را رسیدگی نمی‌کنند و پرونده‌های موردی به آنها ارجاع می‌شود. قضات این شعب معمولاً از جنس و طبقه همان اصناف و مورد اعتماد و وثوق طرفین هستند. بنابراین درصد بالایی از پرونده‌های ارجاعی به این شعب معمولاً به سازش منجر می‌شود و عملکرد بسیار مطلوبی داشته‌اند. رئیس مرکز توسعه حل اختلاف قوه قضائیه با اشاره به فعالیت ۲۰ هزار صلح‌یار در سراسر کشور، درباره صدور پروانه دآوری اظهار کرد: تاکنون بیش از

را شامل می‌شود. حدود یک میلیون از این پرونده‌ها مربوط به امور حسبی، حصر وراثت و با تأمین دلیل است که به نوعی یک طرفه هستند و یا قابلیت سازش ندارند. ۶۶ هزار و ۸۰۰ شعبه حل اختلاف در کشور وجود دارد به گفته صادقی، در حال حاضر ۶۶ هزار و ۸۰۰ شعبه حل اختلاف در سطح کشور وجود دارد. از این تعداد حدود ۴۴۰۰ شعبه شهری و مابقی روستایی هستند. در مجموع حدود ۲۷ هزار و ۵۰۰ نفر در این شعب مشغول به کار هستند.

۱۴۰۲ نیز قانون دائمی فعالیت شورای حل اختلاف تصویب و در هفتم مهرماه لازم‌الاجرا شد. وی در خصوص آمار پرونده‌های شوراها حل اختلاف گفت: در سال ۱۴۰۲ حدود ۵ میلیون و ۶۵۲ هزار و ۸۵۵ پرونده در سراسر کشور به شورای حل اختلاف وارد شد. از سال قبل نیز ۲۵۷ هزار و ۹۵۶ پرونده وجود داشت که با تلاش مجموع همکاران ما در شوراهای حل اختلاف در مجموع تعداد ۴ میلیون و ۵۲۸ هزار و ۳۰۸ پرونده در سراسر کشور مختومه شده است. این تعداد پرونده معمولاً حدود دو سوم پرونده‌های قابل سازش

رئیس مرکز توسعه حل اختلاف قوه قضائیه از برگزاری آزمون استخدامی شوراهای حل اختلاف در سال جاری خبر داد. به گزارش مرکز رسانه قوه قضائیه، حجت‌الاسلام والمسلمین هادی صادقی با اشاره به فعالیت شوراهای حل اختلاف گفت: در سال ۱۳۹۴ و در قانون برنامه پنجم توسعه، قانون موثقی برای فعالیت شوراهای تدوین شد. در سال

توهین با افترا متفاوت است

برش

دکتر عصمت‌الله جابری، قاضی دادگستری که سال‌ها در حوزه جرایم رایانه‌ای فعالیت داشته در گفت‌وگو با «ایران» با تأکید بر اینکه توهین در فضای مجازی با شکایت شاکی قابل پیگیری است، می‌گوید: البته توهین با افترا متفاوت است. وقتی من به شما می‌گویم کلاهبردار، این افتراست ولی زمانی که خدای ناکرده به کسی می‌گویم پدر سوخته این توهین است و توهین با شکایت شاکی قابل پیگیری است. این قاضی دادگستری درباره نحوه اثبات توهین در فضای مجازی می‌گوید: اثبات توهین با همان ادله اثباتی است که برای همه جرم‌ها می‌توان ارائه کرد یعنی ممکن است با ارائه فیلم یا شهادت شهود یا با اقرار متهم اثبات شود. ادله اثبات توهین در فضای مجازی هم اگر توهین مکتوب باشد، مشاهده مستندات و شهادت شهود یا اقرار شخص متهم است. وی می‌گوید: هر چند مجازات هنک حرمت و توهین به افراد، هم جزای نقدی و هم حبس است ولی اگر شاکی گذشت کند برای پرونده منع تعقیب صادر خواهد شد.

چگونه شکایت کنیم؟

دکتر جابری درباره نحوه شکایت از پیام‌های توهین‌آمیز در فضای مجازی می‌گوید: در وهله اول از متن ارسالی باید اسکرین‌شات تهیه شود و سپس اینترنت گوشی را غیرفعال کرد تا فرد مقابل قابلیت حذف پیام ارسالی را نداشته باشد و اینترنت نزد پلیس فتا روشن شود. اگر در پیام‌رسانی توهین اتفاق افتاد، قبل از تهیه اسکرین‌شات، اگر نام فرد در تلفن همراه ذخیره است، باید از حالت ذخیره خارج شود تا شماره فرد درج شود. در ادامه به تهران و کلان‌شهرها برای گرفتن نامه احرار اصالت‌سنجی، به دادسرای جرایم رایانه‌ای و در دیگر شهرها به دادسرای عمومی مراجعه کنید.

لزوم تعریف خسارت معنوی

این کارشناس قضایی در پاسخ به این سؤال که آیا مجازات در نظر گرفته شده برای توهین با جرم تناسب دارد، به رویه جهانی در برخورد با این جرم اشاره می‌کند و می‌گوید: واقعیت این است که در رویه جهان به این شکل است که اگر من به فردی توهین کردم شاید در ظاهر به او آسیبی نرسیده باشد اما در واقع با این حرکت احساسات و روح آن فرد را جریحه‌دار کرده و به حیثیت او آسیب رسانده‌ام. توهین به یک شخص در حضور هزار نفر آزار روحی بیشتری از توهین در حضور یک نفر دارد و وجدان اجتماعی که همانا واکنش جامعه نسبت به فعل ناصواب است، بیشتر جریحه‌دار می‌شود. برای همین است که در دنیا برای این موارد خسارت معنوی در نظر می‌گیرند. اما در این موارد قانونگذار چیزی نگفته و سکوت کرده است. جزای نقدی هم که برای این جرم تعریف شده به بیت‌المال می‌رسد. پس تکلیف فردی که فحش را شنیده و روح و حیثیت او آسیب دیده چه می‌شود؟ جابری ادامه می‌دهد: بزه دیده شخص عادی جامعه است، مورد توهین هم یک فرد عادی جامعه است، ولی مجازات این جرم، پولی است که به حساب بیت‌المال واریز می‌شود.

آن هم در قالب پرداخت جزای نقدی به عنوان مجازات توهین! به نظر من باید حداقل یک خسارت مالی به نفع آن کسی که به او توهین شده در نظر گرفته شود و صرفاً جزای نقدی به نفع بیت‌المال نباشد. تا جایی که من می‌دانم در دنیا برای این موارد به افراد خسارت معنوی می‌دهند یعنی کارشناسان بررسی می‌کنند که بر اساس این حرف و توهین شخص چه قدر آسیب دیده و به همان میزان خسارت معنوی به آن فرد تعلق می‌گیرد.

کسانی هستند که حرف‌هایی می‌زنند که در شأن و شخصیت و زینبده آن فضا نیست. البته برای این امور هم جرم‌انگاری شده است و کسانی که مورد توهین و افترا در فضای مجازی قرار می‌گیرند می‌توانند از طریق دادسرای عمومی و انقلاب شکایت کیفری مطرح کنند. دادستان نیز پرونده را به پلیس تخصصی ارجاع می‌دهد. با کمک پلیس فضای تبادل اطلاعات (فتا) کشف این جرایم سخت نیست.

بلکه انتشار با علم و عمد نیز موجب مجازات تعیین شده خواهد شد.

سایبر وندالیسم

معصومی خاطر نشان می‌کند: در حقوق کیفری از پدیده‌ای به نام «وندالیسم» نام برده می‌شود. وندال‌ها کسانی هستند که امکانات و تجهیزات شهری را تخریب و ایجاد ناهنجاری می‌کنند. در فضای سایبر هم «سایبر وندالیسم» داریم. وندال‌ها در فضای سایبری

برش

عدم پیگیری، وندال‌ها را جرسور می‌کند. مریم، خانم جوانی است که گرفتار یکی از وندال‌های فضای مجازی شده است. او به «ایران» می‌گوید: قصد خرید اینترنتی داشتم، پول را پرداخت کردم، ولی کالا را دریافت نکردم. چندین بار مخرمانه پیام دادم ولی در پاسخ هر بار با الفاظ رکب مواجه شدم. بعد هم بلاکم کرد. از خیر پول و کالایی که سفارش داده بودم می‌توانستم بگذرم، ولی گذشتن از توهین‌هایی که شنیده بودم برایم سخت بود. از همه نوشته‌ها اسکرین‌شات گرفتم و به دفاتر خدمات قضایی و پلیس فتا مراجعه کردم تا شکایت کنم. متأسفانه بعد از دوندگی و صرف هزینه‌هایی برای اداری، خیلی‌ها به من گفتند بهتر است از شکایت صرف‌نظر کنم. چون وقتم را می‌گیرد. هر چند هنوز ناراحتم و با خودم فکر می‌کنم که چرا کسی که نمی‌شناختم با این ادبیت صحبت کرد. ای کاش می‌توانستم او را به سزای عملش برسانم. چون به نظر من در صورت توجه نکردن به این موضوع، این افراد بدتر از قبل به کارشان ادامه می‌دهند.

فعالیت دادگاه‌های صلح در ۳ مرحله

در سراسر کشور اجرا می‌شود و در مرحله اول ۱۰ استان در سراسر کشور فعالیت خود را از اردیبهشت آغاز می‌کنند

آغاز می‌کنند. ۱۰ استان بعدی از مرداد ماه و ۱۰ استان نیز از مهر ماه سال ۱۴۰۳ دادگاه‌های صلح را تأسیس خواهند کرد. در حال حاضر مقدمات اجرای این طرح در کشور در حال آماده‌سازی است و بررسی می‌شود که در هر شهر از هر استان به چه تعداد دادگاه صلح و چه تعداد نیرو نیاز است. سپس از این نیازسنجی‌ها احکام مربوطه صادر و فعالیت دادگاه‌های صلح به صورت رسمی آغاز می‌شود. رئیس مرکز توسعه حل اختلاف قوه قضائیه درباره آزمون استخدامی شوراهای حل اختلاف در سال ۱۴۰۳ می‌شود